Т. М. Куценко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0001-7800-2987*

О. Ю. Терованесова,

*к. е. н., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9323-8699*

Є. С. Шевченко,

*студент 1 курсу, спеціальність "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності",
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0002-9141-0253*

О. Ю. Тимошенко,

*студент 1 курсу, спеціальність "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності",
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0002-3589-5225*

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.186

НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ 2020 РОКУ НА ВІТЧИЗНЯНУ ЕКОНОМІКУ

T. Kutsenko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Department of Marketing, Management
and Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-7800-2987*

O. Terovanesova,

*PhD in Economics, Associate Professor Department of Marketing, Management
and Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-9323-8699*

Y. Shevchenko,

*Student of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship,
V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-9141-0253*

O. Tymoshenko,

*Student of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship,
V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-3589-5225*

DIRECTIONS FOR COUNTERACTING THE IMPACT OF THE 2020 GLOBAL ECONOMIC CRISIS ON THE UKRAINIAN ECONOMY

Метою статті є визначення інструментів та шляхів виходу України із глобальної економічної кризи, аналіз основних чинників, що призвели до початку глобальної фінансової кризи, та наслідків рецесії для світу і України. У статті визначено та проаналізовано основні передумови початку глобальної рецесії та світової кризи 2020 року. На основі ретроспективного аналізу визначено можливий вектор подальшого розвитку ситуації. Розглянуто та проаналізовано наслідки світової кризи та основних подій, що призвели до початку глобальної рецесії для світу та для України. Серед основних чинників виділено завершення поточного економічного циклу, рекордне падіння цін на нафту та нафтопродукти та криза у перемовинах у рамках формату ОПЕК+ з приводу скорочення розмірів видобутку нафти, безпосередньо високий рівень напруги у економічному та політичному кліматі, слабкість світової фінансової системи, також однією із найважливіших подій, що призвели до початку нової глобальної економічної кризи визначено початок пандемії вірусу COVID-19. У зв'язку з цим ряд світових держав пішов на безпрецедентні кроки щодо підтримки економіки. Проаналізовано перші кроки світової спільноти щодо протидії світовій кризі, розглянуто методи антикризової боротьби, спрямовані на мінімізацію збитків у зв'язку з початком рецесії, та можливі наслідки прийнятих рішень для світової економіки. Запропоновано шляхи та інстру-

менти виходу із кризи для України, враховуючи економічну ситуацію в країні та можливі наслідки прийнятих рішень. Зокрема ключовими напрямками є: секвестр бюджету з переглядом статей витрат бюджету, перегляд попередніх домовленостей з зовнішніми кредиторами України, зокрема міжнародним валютним фондом, реструктуризація зовнішнього боргу країни з впровадження пільгового періоду виплат по зовнішнім боргам на термін від 3 до 4 років, залучення додаткових коштів від міжнародних партнерів країни на екстрене стимулювання економіки та протидію пандемії. Зазначено потрібність у цільовій стратегії застосування емісійних коштів для підтримки платоспроможності громадян. Визначено, що запропоновані заходи призведуть до синергетичного ефекти і допоможуть мінімізувати збитки нанесені кризою та пандемією.

The purpose of the article is to identify the tools and ways out from the global crisis a for Ukraine, to identify the main factors that led to the global financial crisis, and the consequences of the recession for the world and for Ukraine. The article identifies and analyzes the main preconditions for the beginning of the global recession and the global crisis of 2020. On the basis of retrospective analysis the possible vector of the further development of a situation is defined. The main factors, that caused global economic recession include the end of the current economic cycle, a record drop in oil products and oil prices and the crisis in the OPEC + negotiations on reducing oil production, the directly high level of tension in the economic and political climate, the weakness of the global financial system and one of the most important events that led to the beginning of a new global economic crisis is the beginning of a pandemic of the COVID-19 virus. In this regard, a number of world powers have taken unprecedented steps to support the economy. The consequences of the world crisis and the main events that led to the beginning of the global recession for the world and for Ukraine are considered and analyzed. The first steps of the world community to counteract the world crisis are analyzed, the methods of anti-crisis struggle aimed at minimizing the losses due to the beginning of the recession, and the possible consequences of the decisions taken for the world economy are considered. Ways and tools for overcoming the crisis for Ukraine are proposed, taking into account the economic situation in the country and the possible consequences of the decisions taken. In particular, key trends are: sequestration of budget withviewing of items of expenses of budget, revision of previous agreements with the external creditors of Ukraine, inparticular by an international monetary fund, restructuring ofexternal debt of country from introduction of favourable periodof payments for to the external debts on a term 4 from 3 to, bringing in of additional funds from the international partnersof country on urgent stimulation of economy andcounteraction to the pandemic. Necessariness is marked inhaving a special purpose strategy of application of emissionmoney for support of solvency of citizens. Certainly, that theoffered measures will bring to sinergistical effects over andwill help to minimize losses inflicted by a crisis and COVID-19 pandemic.

Ключові слова: глобальна криза, глобальна рецесія, ретроспективний аналіз, методи антикризового управління.

Key words: global crisis, global recession, retrospective analysis, methods of crisis management.

ВСТУП

У сучасному світі фінансові та економічні кризи не є дивом, вони виникають через певні проміжки часу, які називаються економічними циклами. Кінець 2019 року та початок 2020 року відзначився низкою подій, що підштовхнули світ до початку нової глобальної рецесії. Остання глобальна фінансова криза відбулась 12 років тому, а це означає, що прийшов час для початку нової глобальної економічної кризи, якою і стане криза середини 2020 року.

Дослідженнями на тему передумов появи та засобів протидії глобальним кризам протягом усієї історії займалося багато вчених-представників різних шкіл економічної науки. Двадцять перше століття відзначилося рядом знакових досліджень на цю тему. Н. Рубіні та Н. Талеб [1] були одними з тих, хто передбачили фінансову кризу 2008 року. Можемо сміло стверджувати, що початок пандемії COVID-19 став "Чорним лебедем", теорію якого виклав Нассім Талеб у своїй однойменній книзі, що став одним із основних двигунів нової економічної кризи.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є аналіз причин появи та дослідження особливостей розвитку сучасної глобальної фінансової кризи з метою встановлення можливих наслідків для вітчизняної економіки та визначення способів і засобів

протидії негативним проявам з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Для досягнення поставленої мети в роботі окреслено і вирішено такі завдання: визначено основні події, які стали передумовами початку нової економічної кризи, можливі наслідки цих подій для світу та України, запропоновано низку антикризових заходів щодо протидії кризі та мінімізації збитків від неї.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економічна криза не стала несподіванкою для фінансових аналітиків, і продемонструвала послідовність розвитку економічної системи світу. До кризи призвів цілий ряд подій, які окремо не могли б похитнути фінансову систему світу:

9 березня 2020 року ціна на нафту на світових ринках опустилася на 30 %, а це найнижчий результат з 1991 року [2]. Саме тоді наслідком цієї історії став розвал ЄСРР і криза в Перській Затоці. Нинішня ситуація з ціною на нафту стала можливою, тому що 6 березня країни ОПЕК не домовилися з Росією про обмеження видобутку нафти. Обмежити його потрібно було, бо в світі настає невеликий спад виробництва — близько 1 %. У Китаї за даними зростання ВВП в цьому році може бути рекордним низьким за останні 40 років, це означає що світове споживання нафти падає. А для того щоб ціна залишалася на рівні тієї, яка всіх влаштувала (45 дол.

Рис. 1. Динаміка цін на нафту протягом 2019—2020 рр.

США за барель) її видобуток треба було обмежити приблизно на мільйон барелів. Росія відмовилась від цих умов ОПЕКУ, тому що в бюджеті РФ закладено 42 дол. США за барель, і запасів Росії вистачить на кілька років (по різним даним від 3 до 7 років). У відповідь на це Саудівська Аравія для всіх знизила ціни на свою нафту і в понеділок почала збільшувати видобуток нафти, що призвело до падіння ціни на нафту близько 30 % (рис. 1).

Економічний та політичний клімат рідко був таким загрозливим, зважаючи на торгівельну війну США та Китаю, заворушення в Гонконзі, проблеми в ключових країнах, що розвиваються, як-от: Аргентина та Туреччина, зростаючу напруженість між Францією та Німеччиною стосовно майбутнього напрямку євро, та загострюючийся політичний конфлікт у США у той момент, коли бажання США діяти жорстко зникає.

Після Великої інфляції, Великої стабільності та Великої рецесії ми вступили у Велику Стагнацію". Кінг (колишній директор Банку Англії) заявив, що в 2013 році колишній міністр фінансів США Ларрі Саммерс знову ввів концепцію світської стагнації — постійного періоду з низьким ростом, в якому наднизькі процентні ставки неефективні: "Напевно зараз прийшов час визнати, що ми це відчуваємо. Стандартні моделі не були корисними у двох важливих сферах економічної політики — виведенні світової економіки з пастки низького зростання та підготовці до наступної фінансової кризи. Загальноприйнята мудрість пояснює застій в значній мірі факторам постачання, оскільки базовий темп зростання продуктивності праці впав. Але дані можна інтерпретувати лише в рамках теорії чи моделі. І дивно, що настільки сильно протистояли гіпотезі, що не лише США, а й увесь світ страждає від спонуканої попитом світської стагнації.

Світ увійшов і вийшов із світової фінансової кризи 2008—2009 років зі спотвореною схемою попиту та виробництва. Для того щоб постійно вирватися з пастки низького зростання передбачався перерозподіл ресурсів з однієї складової попиту в іншу, з одного сектора в інший, та з однієї фірми в іншу.

У деяких частинах економіки спостерігається надмірне інвестування — експортний сектор у Китаї та Німеччині, та комерційна власність в інших розвинених економіках. А в інших водночас інвестування недостатнє, наприклад, інфраструктурні інвестиції у багатьох західних країнах. Для здійснення такої зміни ресурсів — як капіталу і робочої сили — знадобиться набагато ширший набір політик, ніж просто грошовий стимул.

Мервін Кінг стверджує, що нездатність зіткнутися з необхідністю дій на багатьох напрямках політики призвела до застою попиту за останнє десятиліття. І без дій для подолання структурних слабкостей світової економіки існує ризик чергової фінансової кризи, що цього разу спричиняється не банківською системою США, а слабкою фінансовою системою в інших місцях. Настав час Федеральній резервній службі та іншим центральним банкам розпочати переговори за закритими дверима з політиками, щоб дати зрозуміти законодавцям те, наскільки вразливими вони будуть у випадку чергової кризи.

Одним із слабких місць у Європейському Союзі є безпосередня слабкість Італійської фінансової системи. Досить довгий період часу вважається, що найслабшими фінансовими установами Європи є банки Італії, які мають тонші подушки капіталу, ніж середній континентальний банк. Банки загалом володіють приблизно однією чвертю непогашеного урядового боргу в Італії на дол. США 2,4 трлн, пов'язуючи долю фінансових установ країни та її уряду таким чином, що може виявитись дестабілізуючим в різкому спаді.

Влада Італії також може бути менш здатною протистояти раптовій банківській кризі, ніж їхні колеги в Китаї, де і уряд, і банківська система відповідають перед Комуністичною партією. Це одна з причин, чому Шірінг називає італійські банки "найслабшою ланкою у світовій ланцюжку".

З середини лютого відсоткова ставка або дохідність, яку Італія виплачує за державними облігаціями, зросла навіть тоді, коли такі країни, як США та Німеччина, спостерігали падіння витрат на позики. Так само зараз інвестори повинні платити вдвічі більше, щоб страхувати свої державні цінні папери від потенційного італійського дефолту.

Оскільки фондовий ринок Італії впав більше, ніж інші європейські біржі, акції італійських банків були одними з найбільших жертв. Акції UniCredit, найбільшого банку в країні, за останній місяць знизилися на 39 %. Деякі аналітики зараз хвилюються з приводу "петлі приреченості", де сумніви у фінансах італійського уряду та банків харчуються один з одним у порочному колі.

Італійська економіка роками розчаровує, у реальному чи інфляційному відношенні середній італієць сьогодні заробляє не більше ніж 20 років тому. Минулого року економіка застоювалася і очікується, що цього року скоротиться на 2 %.

Коронавірус на сьогодні є одним з найсильніших факторів, що провокують глобальну рецесію, із європейських країн від нового вірусу COVID-19 найбільше

постраждала Італія, бо саме цей вірус підштовхнув країну від повільного зростання до без зростання, країну яка має 8 економіку світу.

Уряд Італії в середу 11 березня посилив карантин, оголосивши, що всі магазини, крім аптек та продуктових, потрібно буде закрити. Із припиненням комерційної діяльності у восьмій за величиною економіці світу ризик виникнення більш широкого, економічного "зараження" може спричинити те, наскільки добре банки Італії витримують випробування.

Підприємства та домогосподарства, які працюють лише з готівкою можуть припинити повернення своїх банківських позик. Водночас державні облигації, що становлять великий шматок банківських активів, можуть втратити значення, оскільки дорогі римські антикризові витрати піддають інвесторам. Це знищить резерви капіталу банків та зменшить їхнє кредитування, що ще більше сповільнить економіку.

Прем'єр-міністр Італії Джузеппе Конте заявив, що "цього тижня уряд виділить 25 мільярдів євро (більше 28 мільярдів дол.) для підтримки економіки від зростання плати — більше, ніж утрічі, ніж сума, що була виділена лише тиждень тому". Оскільки це збільшує витрати, щоб компенсувати економічне уповільнення, борг Італії — 135 відсотків ВВП, поступаючись лише Японії серед найбільших економік — напевно зросте.

Заборгованість світової економічної системи. У 2018 році світовий борг зріс до 250 трильйонів дол. Зростаючи з трохи більше 140 трильйонів дол. у 2008 році — це число зараз перевищує 300 % очікуваного річного світового випуску в 2018 році в розмірі 87 трильйонів дол. Проте збільшення виробництва та підвищення заробітної плати не є головним рушієм зростання, але є борг.

Заборгованість споживачів домогосподарств досягла максимумів за весь час. Так само є заборгованість за кредитною картою та студентський борг (зараз це другий за величиною борг у США) і нарешті автозаборгованість. Цікаво, що автозаборгованість у США щойно не досягла нового піку, а прострочення зараз наздогнали і пік 2008 року, а це майже те саме у Великобританії.

Вільям Уайт [3] більше зосереджується на останніх грошово-кредитних політиках, в яких спостерігається постійне збільшення співвідношення нефінансової заборгованості до глобального ВВП. Він цілком справедливо зазначає, що борг накопичився у всьому світі, причому найбільш значні збільшення спостерігаються у приватних секторах країн, що розвиваються.

Ситуація з падінням цін на нафту швидко вплинула на ситуацію на фондовому ринку, це вимусило ряд країн світу прийняти ряд антикризових рішень. У США перший раз за останні 50 років бонди Міністерства Фінансів Сполучених Штатів Америки стали давати прибутковість 0,4 % — впади менше 1 %. До цього було 1,5—1,7% і навіть іноді 2%. Це означає що інвестори виходять з корпоративних паперів і заходять в найзрозуміліші для них папери — бонди Міністерства Фінансів США, а це значить, що по всьому світу почнуть знижувати ставки.

Також ФРС США екстрено знизив ставку рефінансування на 0,5 % до 1—1,25 % річних, це сталося на початку березня, мінімум з 2017 року. Зниження ставки це інструмент, який допомога підтримати економіку країни в кризовий період. У свою чергу в понеділок виїшла новина, що ФРС ще додатково надрукує 100 млрд дол. у відповідь на панічні падіння ринків. З 10 по 12 березня банкам буде надано короткострокову позику під заставу цінних паперів, також були представлені двотижневі кредити обсягом до 50 млрд дол. Така стратегія американського Центробанку була в період 2008 року і швидше за все тим самим вони знову намагаються стабілізувати ситуацію шляхом вливання грошових коштів, а це значить що США готуються до самого негативного сценарію і прагне йому запобігти.

Наскільки це дієва стратегія ще не ясно, але зниження ключової ставки це дійсно хороший і ефективний метод. Ринки також очікують, що ФРС вже в доступному для огляду майбутньому знижить ставку до 0,75 % річних.

Європейський союз також намагається підтримати панічні настрої на ринках адже в понеділок 9 березня виявилися в мінусі всі провідні країни: Німеччина — 7,1%, Франція — 7,2 %, Австрія — 8,5 %, Італія — 9,7 % за торговий день. Англію це торкнулося не менше, але засідання щодо ключової ставки очікувалося 26 березня, але тепер через похмурі події понеділка, на позаплановому засіданні в середу банк Англії знизив ключову ставку 11 березня на 0,5 % до 0,25 % річних вслід за США, а вже 19 березня до рекордного, найнижчого рівня в історії — 0,1 %.

Поточне положення ключової ставки мінімальне, також як і США, Великобританія запускає програму термінових кредитів для банків і для особливо значущих кредитних організацій, розробляються додаткові заходи підтримки. Ми вважаємо, що як і банк Англії Федеральна Резервна Система Сполучених Штатів Америки не зупиниться на поточному зниженні ставки, і можливо варто очікувати ставку в 0,05 % річних у доступному для огляду майбутньому.

У той же день 11 березня одночасно з новинами з Англії глава Європейського Центрального банку Крістін Легард попередила європейських лідерів, що без скоординованих і спільних зусиль Європу може чекати сценарій 2008 року, також Крістін Легард заявила "зараз ЄЦБ розробляє інструменти які допоможуть країнам Європи впоратися з ускладненою економічною ситуацією".

У четвер 12 березня Європейський центральний банк оголосив у Франкфурті заходи, спрямовані на підтримку повільної економіки Європи проти виснажливих наслідків вірусу. Президент ЄЦБ Крістін Легард попередила політичних лідерів профспілки на конференції цього тижня, що вони зіткнуться з фінансовою кризою типу 2008 року, якщо не зможуть розпочати узгоджені дії. Європейський центральний банк заявив, що збільшить придбання облигацій на 120 мільярдів євро до кінця цього року та затвердив нову програму кредитування для банків, призначену для перенаправлення дешевих грошей на європейський бізнес. Європейський центральний банк здивував інвесторів, вирішивши не знижувати процентні ставки.

На прес-конференції після засідання Легард заявила, що "Європейський центральний банк використає всі наявні інструменти для боротьби з погіршенням економічних перспектив". Вона закликала країни, які використовують євро, запустити "амбітні та колективні" програми видатків, щоб сприяти зростанню, заявивши, що "фіскальні зусилля урядів мають стати першою і головною відповіддю на кризу".

Частина аналітиків поки що не передбачає, що вірус призведе до такого роду глобального фінансового потрясіння, який винищив 15 трильйонів дол. від чистої вартості США у кризі 2008—2009 років. Світові банки є здоровішими, тому що регулятори в США та Європі змусили їх утримувати більше резервів капіталу та утримуватися від деяких найризикованіших практик, які підживлювали житлову бульбашку в 2008 році.

Але безпека ховається в деяких секторах галузі. У минулому році Китай став свідком ряду закриття банків та банківських вкладів. Коли економіка країни різко сповільнюється, накопичення кредитів, що не працюють, може стати більшою проблемою. Нуріель Рубіні [4] зазначив, що "глобальні стимулюючі фактори закінчуються, інфляція наближається, торговельні суперечки створюватимуть перепони для економіки, а відсоткові ставки зараз на зростаючій траєкторії, Китаю необхідно сповільнити своє зростання для подолання надмірного потенціалу та надмірного важеля і Європі до-

ведеться боротися зі своєю власною політичною динамікою та загрозами більшої кількості виходів".

Видання Bloomberg [5] з посиланням на оцінку банків Уолл-Стріт повідомляє, що світова економіка може втратити понад 2,7 трильйонів дол. росту протягом наступних двох років. Навіть у разі значного монетарного та фіскального стимулювання ВВП навряд повернеться до свого докризового рівня до 2020 року.

Водночас економісти JPMorgan Chase & Co [6] оцінюють втрачений обсяг виробництва в 5,5 трильйонів дол. або 8 % ВВП до кінця наступного року. Витрати тільки для розвинутих країн будуть аналогічними з тими, які спостерігалися під час рецесії 2008-2009 і 1974-1975 років.

Початок глобальної рецесії ознаменував ряд наслідків для України. Зниження ставок по бондам Міністерства Фінансів Сполучених Штатів Америки викликало збільшення спредів по корпоративним паперам американських компаній в 2 рази, а це значить, що по суверенам третіх країн, якими вважаються Україна і Росія, спреди будуть ще більше. Стосовно корпоративних паперів емітентів, які знаходяться в Україні, для них все буде ще гірше. Україна 2 місяці тому розмістила суверени під 5,5 % річних на суму в мільярд євро. Це значить, що Україні потрібно фінансувати її дефіцит бюджету, а зараз він складає 25 % від поточного плану.

Найближчим часом за нашими прогнозами курс долара перетне 28 гривень за долар, а потім з великим ступенем ймовірності й цифри 30 гривень за долар.

Стосовно структури експорту України в 2019 році, то експорт у Російську Федерацію скоротився в порівнянні з результатами, які були 5 років тому до 6,5 %, а експорт в Євросоюз збільшився до 41 %. Першим торговим партнером України для експорту є Євросоюз, на другому місці — Китай і на третьому Росія, а за нею вже інші країни [7].

Що це все може означати? У світлі того що 41 % нашого експорту орієнтовано на Єврозону, то ми таким чином знижуємо ймовірність ослаблення гривні по відношенню до долара. Але російський рубль почав різко зростати і при тому що знизилася ціна на нафту бюджет Російської Федерації буде недоотримувати в день від 150 до 200 млн дол., а це означає, що російський рубль буде продовжувати обвалюватися, і ми навіть вважаємо, що напевно найближчим часом він досягне історичного максимуму. І буде коштувати 90, а потім 100 рублів за долар. Але пара рубль-гривня завжди були пов'язані і ми сподіваємося, що зараз фактор дезінтеграції з Росією нам допоможе і дозволить легше пережити кризу. Але найближчим часом гривня падатиме, якщо у вас є гривневі заощадження ми рекомендуємо перевести їх в євро або долар.

Стосовно ціни на нафту ми можемо уже зараз свідчити, що ціни на усі нафтопродукти значно знизилася. Взагалі ціна на вугледофеві енергоносії буде падати і це призведе до плавного зниження енергоємних всіх виробництв. Але у нас в Україні їх не так і багато, щоб це кардинально вплинуло на економічну ситуацію. Звичайно добре для металургії, для виробництва тепла, тому що КДж буде коштувати дешевше на 20 %. Але зиму ми вже пережили і тому це не так актуально.

Світовий банк прогнозує [8] падіння ВВП України у 2020 році на 3,5 %, ріст інфляції до 8,9 %, дефіцит держбюджету до 4,9 % ВВП, а державний борг — до 59 % ВВП через пандемію COVID-19. Водночас економісти світового банку впевнені, що у 2021 році Україна відновить 3 % ВВП, а ще через рік виросте — на 4 %.

Для того, щоб мінімізувати збитки від початку нової економічної кризи Кабінету Міністрів та Міністерству Фінансів вкрай необхідно прийняти низку антикризових заходів щодо вирішення проблеми з дефіцитом бюджету та підготовки до кризи. Для вирішення проблеми з дефіцитом бюджету є 3 способи:

Перший — це секвестр бюджету з повним переглядом статей розходів, але це важко переноситься насе-

ленням, особливо в державному секторі. Вчителі і лікарі не готові втрачати частину зарплати.

Другий — це залучення нових кредитних коштів, тобто взяти в борг в складних кризових умовах буде набагато дорожче, крім того Мінфін України скасовує торги по ОВДП, що означає — брати в борг ніде, а дефіцит бюджету вже складає 25 %. До отримання макрофінансової допомоги з боку міжнародних фінансових структур в період світової кризи треба підходити дуже обережно. 27 травня 2020 року на екстремому позачерговому засіданні G20 міжнародний валютний фонд отримав поручення максимально допомогти країнам, що розвиваються, профінансувавши частину їх розходів на протидію пандемії COVID-19 та подолання глобальної економічної кризи. У рамках діалогу з міжнародним валютним фондом треба чітко зазначити, що Україна попала у надзвичайно важке економічне становище, бо наразі країна не спроможна робити виплати ні по боргам МФВ, ні по боргам інших кредиторів.

Рішенням має бути постановова умови міжнародному валютному фонду щодо пільгового періоду повернення боргів та списання боргу, так само, як це було зроблено 14 квітня 2020 року, коли МВФ було прийнято рішення щодо списання боргів 25 країнам. Дуже важливим уточненням є те, що ні в якому разі не пропонується дефолт як метод списання боргу. У нинішній ситуації треба чітко постановити, що країна не відмовляється від виплат по зовнішнім боргам, але наразі неспроможна виконувати свої зобов'язання перед зовнішніми кредиторами, саме тому потрібна чітка реструктуризація заборгованості з урахуванням пільгового періоду 3—4 роки та повного погашення заборгованості за 15—20 років. У такому разі країна отримує ряд преференцій. По-перше, зберігаючи діалог з міжнародним валютним фондом Україна зберігає можливість подальшого кредитування. По-друге, у випадку реструктуризації заборгованості країна отримує можливість максимально застосувати свої ресурси на розвиток економіки. На цьому етапі дуже важливий перший запропонований пункт, а саме секвестр бюджету. Необхідне максимальне скорочення тих розходів, які не працюють на розвиток економіки, залишитись мають економічні, соціальні видатки та видатки на боротьбу з пандемією і екстрене стимулювання економіки.

Третій — це грошова емісія, але наслідком може стати гіперінфляція. Банки передусім отримуючи емісійні гроші, мають застосовувати не для проведення спекулятивних операцій з державними цінними паперами, а мають направити ці кошти на стимулювання реальної економіки. Прикладом має стати робота центральних банків Європейського союзу та Федеральної резервної системи Сполучених Штатів Америки, де ми можемо бачити майже нульові кредитні ставки. Дуже важливий правильний запуск коштів через населення для збереження купівельної спроможності громадян. Це дасть імпульс малому та середньому бізнесу, а наслідком цього буде збільшення товарообігу. Також вкрай необхідні цільові програми для підтримки великого бізнесу, щоб підприємства продовжували свою роботу та мінімізували скорочення робочих місць, що в свою чергу допоможе уникнути масового безробіття. Комбінація визначених засобів створить синергетичний ефект, дозволить Україні вирішити проблему з дефіцитом бюджету і економічною кризою досить ефективно (рис. 2).

Український уряд уже сьогодні має вжити заходів, які стимулюватимуть приплив іноземних інвестицій у проекти з розвитку енергосектору, а також транспортної та цифрової інфраструктури. Крім того, необхідно стимулювати виробництво імпортозамінної продукції і зростання внутрішнього споживання. Уряд має розробити робочу експортну стратегію і зайнятися просуванням України в світі, шляхом участі в міжнародних виставках і відновлення роботи торговельних місії у різних країнах.

Рис. 2. Засоби подолання кризи для вітчизняної економіки

ВИСНОВКИ

У статті встановлено, що факти вказують на початок нової глобальної фінансової кризи, що підтверджується словами голови міжнародного валютного фонду Крісталіна Георгієва, яка 27 березня 2020 року на брифінгу оголосила про початок глобальної рецесії. Можемо стверджувати, що ця криза і події, що їй передували назавжди залишать свій відбиток в історії та зададуть вектор розвитку людства на найближчі роки. Враховуючи, що разом з фінансовою кризою планету охопила пандемія COVID-19, боротьба з її наслідками потребує колосальних ресурсів і консолідації всього світового суспільства. Отже, швидкість виходу світу з кризи залежить у тому числі і від того, наскільки швидко світ вирішить проблему пандемії. Для протидії світовій кризі Україні потрібно прийняти ряд рішень, направлених на екстремне стимулювання економіки. Серед запропонованих засобів зазначені: секвестр бюджету, реструктуризація зовнішнього боргу України з впровадженням пільгового періоду виплат, залучення додаткових кредитних коштів на протидію економічній кризі та впровадження цільової програми запуску емісійних коштів через банківську систему на підтримку платоспроможності громадян.

Література:

1. Taleb N. (2007), *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, New York City, US.
2. Nasdaq. "Market activity", available at: <https://www.nasdaq.com/market-activity/commodities/bz%3anmx> (Accessed: 13.03.2020).
3. White W. (2018), "Bad Moon Rising," Project Syndicate, URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/global-economy-weak-fundamentals-by-william-white-2018-10> (Accessed 13 March 2020).
4. Roubini N. (2018), "The Makings of a 2020 Recession and Financial Crisis," Project Syndicate, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/financial-crisis-in-2020-worse-than-2008-by-nouriel-roubini-and-brunello-rosa-2018-09> (Accessed 13 March 2020).
5. Bloomberg (2020). "Coronavirus Could Cost the global Economy \$2.7 Trillion. Here's how", available at: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-pandemic-global-economic-risk/> (Accessed 6 March 2020).
6. JPMorgan Chase&Co (2020), "Assessing the Fallout From the Coronavirus Pandemic", available at: <https://jpmorgan.com/global/research/coronavirus-impacted> (Accessed 15 March 2020).

7. Ministry for Development of Economy, Trade and Agricultural of Ukraine (2020), "Infographics(export)", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71-c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport>— (Accessed 18 March 2020).

8. World Bank (2020). "Fighting COVID-19. European and Central Asia Economic Update.", available at: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> (Accessed 18 March 2020).

References:

1. Taleb, N. (2007), *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, New York City, US.
2. Nasdaq (2020). "Market activity", available at: <https://www.nasdaq.com/market-activity/commodities/bz%3anmx> (Accessed: 13.03.2020).
3. White, W. (2018), "Bad Moon Rising," Project Syndicate, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/global-economy-weak-fundamentals-by-william-white-2018-10> (Accessed 13 March 2020).
4. Roubini, N. (2018), "The Makings of a 2020 Recession and Financial Crisis," Project Syndicate, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/financial-crisis-in-2020-worse-than-2008-by-nouriel-roubini-and-brunello-rosa-2018-09> (Accessed 13 March 2020).
5. Bloomberg (2020), "Coronavirus Could Cost the global Economy \$2.7 Trillion. Here's how", available at: <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-pandemic-global-economic-risk/> (Accessed 6 March 2020).
6. JPMorgan Chase&Co (2020), "Assessing the Fallout From the Coronavirus Pandemic", available at: <https://jpmorgan.com/global/research/coronavirus-impacted> (Accessed 15 March 2020).
7. Ministry for Development of Economy, Trade and Agricultural of Ukraine (2020), "Infographics(export)", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71-c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport>— (Accessed 18 March 2020).
8. World Bank (2020), "Fighting COVID-19. European and Central Asia Economic Update.", available at: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> (Accessed 18 March 2020).

Стаття надійшла до редакції 25.05.2020 р.